

Hacı Bektaş-ı Veli (XIII. yüzyıl) ve embriyogenez

Murat Yurdakök

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Pediatri Profesörü

SUMMARY: Yurdakök M. (Department of Pediatrics, Hacettepe University Faculty of Medicine, Ankara, Turkey). Hacı Bektaş-ı Veli and embryogenesis. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2004; 47: 303-304.

Khorasan Dervishes inter-mixed up in the same cultural Christian communities living in Anatolia with immigrant Turkmen groups. They played a vital role in the creation of cultural integrity in Anatolia and in the constitution of central authority. One of the Khorasan Dervishes who arrived in Anatolia was Hacı Bektaş-ı Veli, who lived in the XIIIth century. He was born in Nishapur city of Khorasan in Iran and learned philosophy and social and technical sciences in Hoca Ahmet Yesevi Center. He then migrated to Anatolia and settled in Hacıbektaş (formerly called Sulucakarahöyük). He improved his knowledge of philosophy and began to educate students. His system of thought based on tolerance and love of humankind quickly spread to the masses in Cappadocia, a great center of Christianity, and was adopted by the people. He authored a book entitled Makalat (Articles) in Arabic. Although a religious book, we present a section on embryogenesis of the human being. He states that the bones are created before the visceral organs, and that half of the vessels contain blood, and the other half air, which can be interpreted as venous and arterial vessels.

Key words: Hacı Bektaş-ı Veli, embryogenesis, history of pediatrics.

Hacı Bektaş Veli sadece bir düşünür ve din adamı değil, devlete şekil veren siyasal bir kimlik olarak da son derece önemlidir. Yaşamı hakkında açık bilgiler yoktur. Buna karşı Hacı Bektaş Veli etkileri ve yaptıklarından dolayı tarihi ve ebedi eserlere konu olmuştur

XIII. yüzyılda yaşayan Hacı Bektaş Veli'nin doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. Ancak 1273 tarihinde öldüğü kesin olan Mevlana Celalettin-i Rumi ile çağdaştır. Ayrıca Taptuk Emre'nin; Taptuk Emre de Yunus Emre'nin mürididir. Bugün, Yunus Emre'nin 1320 civarında öldüğünü biliyoruz. Öyleyse, Yunus Emre'den önce vefat ettiğini söylemek yanlış olmaz.

Gerçek ismi, Seyyid Muhammed bin İbrahim Ata olan, Hacı Bektaş-ı Veli Horasan'ın Nişabûr şehrinde doğdu. İlk eğitimini Ahmed-i Yesevi'nin halifelerinden Şeyh Lokman-ı Perende'den aldı. Eğitimini tamamladıktan sonra Anadolu'ya geldi. Halka doğru yolu göstermeye başlayan ve kıymetli öğrenciler yetiştiren Hacı Bektaş-ı Veli, kısa zamanda tanınarak büyük rağbet gördü. Yaşadığı yıllarda Anadolu'da dini, iktisadi, askeri ve sosyal kurum

olan ve kendisinin de bağlı olduğu "Ahilik Teşkilatı" ile büyük hizmetler yapan Hacı Bektaş-ı Veli, Osmanlı sultanları tarafından da sevildi ve hürmet gördü.

Sultan Orhan zamanında kurulan "Yeniçeri Ordusu"na dua ederek, askerlerin sırtlarını sıvazladı. Böylece Hacı Bektaş-ı Veli'yi kendilerine manevi pir olarak kabul eden Yeniçeri Ordusu, manevi hayatını ve disiplini ona bağladı; Yeniçeriliğin piri, ustası ve manevi hamisi olarak bilindi. Hacı Bektaş-ı Veli'nin derslerini ve sohbetlerini takip ederek onun tarikatına bağlananlara "Bektaşî" denildi. Karacahöyük'de vefat etti. Karacahöyük adı, daha sonra Hacı Bektaş Veli'ye saygı ile Hacıbektaş'a çevrildi. Bugün Hacıbektaş İlçesi, Nevşehir'e bağlıdır.

Hacı Bektaş-ı Veli'nin "Makalat" adlı Arapça bir eseri vardır. Bu eser esas olarak dini bir kitap olmasına rağmen 11. Bölüm'de geçen embriyogenez konusunda belirtilenler ilginç bulunarak aşağıda sunulmuştur¹:

Erkek suyuna "nutfe", kadın suyuna "emşâç" derler ... Sonra erkekle kadının suyu birleşir; arştan bir yel

eser gelir anne göğsüne dokunur ve o iki su yayılır; oradan da anne rahmine gider. Sonra Allahu Ta'âlâ'nın emriyle iki melek gider, o kulun mezar yerinden bir avuç toprak alıp getirir ve o iki suya karıştırarak yoğururlar. Kırk gün sağ eliyle karıştırıp sıkırlar; kan pıhtısı olur. Sonra sol ellerine alıp kırk gün alıp karıştırıp tutarlar; bir parça et olur. Sonra tekrar sağ ellerine alıp kırk gün karıştırıp sıktıktan sonra öylece bırakırlar. Yirmi gün kadar bekledikten sonra; et, damar ve kemik meydana gelir.

Şimdi söze devam edelim. Vücudun bütün organlarından önce, temel olarak yan kemikler yaratılır ve (insan) öldükten sonra toprak, bu kemikleri en geç yer (eritir).

İkinci gün, sağ eliyle tekbir parmağı; üçüncü gün, sol koluyla başı; dördüncü gün, sol ayağı; beşinci gün, sağ ayağı yaratılmıştır.

Altıncı gün, üç yüz altmış adet damarı yaratılmıştır. Bunlardan yarısı hareket eder (arter!), yarısı etmez

(ven!). Çünkü yarısında kan, yarısında da yel (oksijen?) vardır. Ne zaman hareketsiz damarı, hareket etse; hastalık olur. Hareket eden damarı hareket etmediği zaman ise o kimse ölür.

Yedinci gün, yedi yüz kırk parça kemik; sekizinci gün, yüz yirmi dört bin kıl yaratılmıştır.

Dokuzuncu gün, Hak Subhaneku ve Ta'âlâ dört melek gönderir. Birisi, (insanın) ecelini; birisi kötülük ve talihsizliği ile iyilik ve talihliliğini; birisi, rızkını; birisi de başına gelecekleri yazar.

Onuncu gün can (ruh) girer. Bilâhare can (bedene) girdikten beş ay sonra çocuk ana rahminde harekete geçer ...

KAYNAK

1. Coşan E. Makâlât; Hacı Bektaş Veli (Üçüncü Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları No. 1178, 1996: 51-52.